

ובשו"ת משיב דבר (ח"ג יז) נקט כדבר פסוק שיש לו 'חצר' ומתורת יד (ע' בב"מ י), כמפורש בקרא: 'זיקה את כל ארצו מידו'. וע' בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב קמג) שכתב לסמוך בשעת הדחק על דעת הראשונים שמועיל קנין חצר בנכרי, בצירוף נתינת מעות. ובשבט הלוי (ח"ד רה) כתב שמשמעות רוב הפוסקים שאין לו קנין חצר (ע' חק יעקב תמח סקי"ד ושו"ע הגר"ז שם יא; נשמת אדם ריש הל' פסח). וצ"ע.

וע"ע: רש"י בכורות יג. שו"ת באר יצחק או"ח א; קהלות יעקב בכורות טו. וע' בסמוך.

'בן נח נהרג על פחות משהו פרוטה ולא ניתן להשבון. ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים אינה קונה, אמאי נהרג' – קשה, הלא אפשר להעמיד בשהגזילה בהצרו וקנאה בקנין 'חצר'. ויש שהוכיחו מכאן שאין מועיל 'חצר' בנכרי (ע' בשו"ת חתם סופר שי).

ויש מי שדחה שאע"פ שמועיל קנין חצר, אי אפשר להתחייב מיתה על ידו, כשם שאין חיוב מיתה על ידי שליח שהיה שוגג בעבירה, שאפילו אם נאמר יש שליח לדבר עבירה כשהשליח שוגג, חיוב מיתה ליכא כמו שכתב בספר נתיבות המשפט (סי' שמח. פרי יצחק ח"א מז ד"ה אולם הנה).

וצ"ע הלא דין שליחות אין לו לנכרי אלא שמועיל אצלו חצר מתורת 'יד' וכו', ואם כן מדוע לא יועיל לענין חיוב מיתה. ועוד, עיקר הסברא אינה ברורה הלא החצר רק מועילה לו לקנות החפץ וממילא הוא חייב, ואינו דומה לשליחת שליח לדבר עבירה שיש בה מיתה.

דף עב

'משך חמרי ופועליו...' – ע"ע במובא ביוסף דעת ב"ב פה.

משמע מדברי רש"י שאם מדד והכניסם לתוך ביתו ולא פרקם, ואח"כ פסק – קנה בשעה שפסק. וקשה מה טעם יש בדבר, כיצד ביתו קונה לו כשלא פרקן. ואכן מהרשב"ם ומהתוס' (בב"ב שם) נראה שגם אם פסק לא קנה ויכול לחזור בו. [ולשיטתם צריך לפרש 'לא מדד' – ולא הונחו ברשותו במדידה, הא אם מדד – כלומר שמדד והניח ברשותו – קנה] (מהרש"א).

'מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד: האי זוזי אנסוהו' – כלומר, התחייבותו הראשונה לא היתה אלא באופן שיהא מוכר מדעתו [כפי שאמר 'אם אמכור' או 'כשאמכור' – כלומר מדעתי ומרצוני. ע' רמ"א ר"ס רז ובנו"כ]. וזה לא היה רוצה למכור קרקעו ולא מכרה אלא מפני התוספת שהוסיף לו השני, והרי זה כאילו אנוס בדבר (רמב"ם הל' מכירה ח, ז). [ונראה לכאורה שאם מודה ואומר שגם ללא התוספת היה מוכרה, הרי הודה שלא משום אנוס הוא מוכר, וקנה הראשון].

לפיכך אם התחייב בפירוש לראשון שימכור לו גם אם אדם אחר יעלה במחיר, ועשו קנין – קנה (רמב"ן, רשב"א – מובא במ"מ שם. וכ"ה ברמ"א מהגהות מרדכי).

כתב הרא"ש ז"ל: אפילו אם ירצה הראשון לשלם מאה ועשרים – קנה השני, כיון שהתחייבותו לראשון לא חלה באופן זה, והרי השני קדמו.

'אמר ליה כדשיימי בתלתא, אפילו תרי מגו תלתא' – מכאן משמע שגם לענין שומא הולכים אחר רוב דעות כמו בשאר פסקי דין. וכן משמע בב"ב קז. וצ"ע במה שצדד בספר טורי אבן (מגילה כג:) שבשומא והערכה צריך שישוו דעת כולם ואין שם הכרעה ברוב דעות (וכן נקט מצד הסברא באבי עזרי תנינא ערכין ח, ב). וכבר העיר על כך בשפת אמת ערכין יט. (ע"ע יוסף דעת סנהדרין טו.).

מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע: ממאי דהני קים להו טפי, דלמא הני קים להו טפי. והלכתא כרב הונא ברד"ז – לפי טעם זה נראה שאם ברור לו שהאחרים אכן מומחים ובקיאים יותר מן הראשונים – שומעים לו. ואולם אין כן משמעות סתימת הרמב"ם והטור (בית יוסף סו"ס"ו). וצריך עיון לדינא (ש"ך שם).

(ע"ב) 'ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא, אתא עכו"ם אנח ידיה אגישתא – אסריה

רבא לכוליה חמרא... שמעת מינה נצוק חיבור – שאני התם... – לכאורה יש מקום לחלק בין נידון זה ובין הנידונים דלעיל; כאן נגע הנכרי בנצוק והרי זה כאילו נגע ביין כולו כיון שהנצוק מהוה חיבור וכל היין נידון כיחידה אחת, וכמו נידון נצוק לענין טומאה וטהרה, שייחשב כמגע בכולו. ואולם למעלה דובר על אופן שבקרקעית הכלי נמצא יין אסור, והנידון הוא לאסור רק משום תערובת איסור את הכלי העליון – והרי אף אם נחשיב את היין כולו מחובר, הלא סוף כל סוף אין כאן תערובת איסור.

ומהשוואת הגמרא מבואר שאף אם יודעים בבירור שהאיסור לא נתערב ביין זה, כיון שהתחבר ליין-האיסור הרי הוא כמותו. אך הסברא נותנת שזה דוקא ביין נסך וכיו"ב שאוסר במשהו, שגדר איסור 'משהו' הוא, כפי הנראה, שחל שם 'יין נסך' על התערובת כולה משום שחלק ממנה הוא יין נסך [ולא משום התערבות ה'משהו' בכל טיפת יין של התערובת – שנראה שזה דבר רחוק מבחינת המציאות], אבל דבר שדינו להיבטל בששים כשיעור נתינת טעם) – הלא ודאי אין לאסור את העליון משום נצוק, כי בידוע שאין שם טעם איסור.

ולפי זה נראה שאף ביין נסך הדין נותן שנצוק של מים ביין אינו חיבור, שהרי מין בשאינו מינו בנותן טעם (כדבסמוך). ואמנם אף כי רבנו תם שפסק נצוק אינו חיבור, משמע מדבריו שדעתו להתיר בכל אופן, גם כשהעכו"ם נגע עתה, ולא רק בנידון תערובת. מ"מ באופן של תערובת בסתם יינם, יש טעם נוסף לפסק ר"ת לפי מה שפסק ר"ת גופיה סתם יינם בששים, והרי נתבאר שבכל מקום שאינו אוסר במשהו, אין איסור משום חיבור לאיסור אלא משום תערובת האיסור, והוא אינו בניצוק.

ואולם משמע בתוס' שלא נחתו לסברא זו. וכן ברמ"א (קכו,ה) מבואר שהנצוק אוסר משום תערובת [אם לא במקום הפסד מרובה], אף כי פסק (קלד,ב) סתם יינם בששים. וכן יצא לפי"ז בבת גישתא שהכניס את פיה לכלי שיש בו יין אסור – שהיין שבכלי הראשון היא מותר, שאף כי נידון כמחובר לכו"ע, הלא בידוע שלא התערב כאן איסור, שאין היין הולך אלא לכיוון אחד. וצ"ע.

אך אף אם לא ננקוט כן, אלא נאמר שבתערובת יין ביין לעולם אסור משום נצוק הגם שמשערים בששים, עדיין נראה מסברא פשוטה שבתערובת מים ביין לא ייאסר, שלא גרע מתערובת ללא נתינת טעם. ואף במגע נכרי למטה יש לעיין אם יאסור את המים העליונים, שמא אין הנצוק מחבר אלא אותו משקה ולא יין עם מים. וצריך עיון בכל זה במפרשים ובפוסקים. ונכתב רק להעיר.

דף עג

'איכא דאמרי, רבה בר רב הונא גופיה אישתי בקנישקנין' – פרשו בתוס': לא ששתה עם הנכרי, כי ודאי היה לו לחוש שמא יפסיק העכו"ם תחילה, אלא הכוונה ששתה בכלי כזה, ומשמיענו שאינו נאסר משום שמחה לאחר החורבן. ואולם מדברי הרא"ש (בס"ו) משמע שפרש כפשוטו, ששתה עם הנכרי. [התוס' העמידו דבריהם על ה'איכא דאמרי' שרבה בר"ה עצמו שתה. ומדוע לא הקשו קודם לכן, כיצד התיר לאנשי ריש גלותא לעשות כן, הלא אצלם יש לחוש יותר שמא יפסיק העכו"ם לפנייהם ולאודעתייהו. וכן על הוראת מר זוטרא בריה דרב נחמן 'קנישקנין שרי' – לא הקשו.